

Països de l'Est

L'hora del desencant

El Fons Monetari Internacional pressiona l'Est, que comença a pagar el preu de la transició a l'economia de mercat: atur, condicions de vida miserables, sensació d'engany. Tot això en unes estructures democràtiques que no han tingut prou temps per consolidar-se.

En un hospital de Moscou, protegit pels militars soviètics, Erich Honecker viu una llarga i dolorosa agonia. Ha passat un any i mig des que va ser enderrocat el mur que ell mateix va dissenyar per aturar la història. I la història, com burlant-se'n, ha substituït el gran encadenat de ciment i filferres per una nova barrera de desconfiança, de malestar, de desencant i de frustracions. Els mateixos que a la tardor del 1989 sortien als carrers de Leipzig, de Dresden o de Berlín cridant contra la dictadura els omplen ara per denunciar el que ells viuen com un engany del canceller Kohl: condicions de vida cada dia més miserables i centenars de milers de treballadors desocupats. Els "altres alemanys" se senten això, "els altres", ciutadans de segona. Homes i dones que no poden entendre ni suportar allò d'imprevisible i de pròpia responsabilitat que significa l'economia de mercat i es veuen sols i desprotegits. La desesperació de l'estat totalitari, odiat però alhora guia infal·libre, ha desestructurat la vida de famílies senceres que se senten incapaces d'aprendre els nous hàbits i els sacrificis que imposa la transició sota la nova unificació alemanya. Així, mentre ja gairebé no recorda ningú els líders que van gestionar l'annexió i els dictadors han desaparegut, són a la presó o, com Honecker, esperen la mort en un hospital de Moscou, les estadístiques parlen del drama psicològic que viu l'antiga RDA: el nombre de divorcis es disparen, el fracàs escolar augmenta i es detecten més suïcidis que mai.

Un clima que afavoreix l'execució o l'aplaudiment d'accions desesperades, com l'assassinat de Derlev Karsten Rohwedder, president del *holding* encarregat de privatitzar les empreses de l'antiga RDA. No s'ha aclarit encara la identitat dels que van disparar. Però, les anàlisis més serioses apunten cap a agents del Stasi, l'antiga policia política comunista, que podrien fer un autèntic xantatge al govern del cance-

Vaclav Havel.

ARXIU

ller Kohl: desmobilització a canvi d'oblit i de conservar alguns privilegis materials.

Bon punt es van apagar els últims fanallets de la gran revetlla de la unitat, Alemanya viu la gran ressaca. Els sondejos electorals diuen que els demòcrata-cristians de Kohl serien derrotats, ara, en favor dels socialdemòcrates. Sense descartar l'ascens, encara no perillós però sí significatiu, dels grups ultranacionalistes i racistes que se senten hereus del nazisme. El que passi a Alemanya en els pròxims mesos no deixarà de repercutir en els països veïns, que també van sortir del comunisme per entrar en la història i ara es troben que viure la història es molt més difícil que es pensaven.

EL POPULISME POLONÈS, EN CRISI

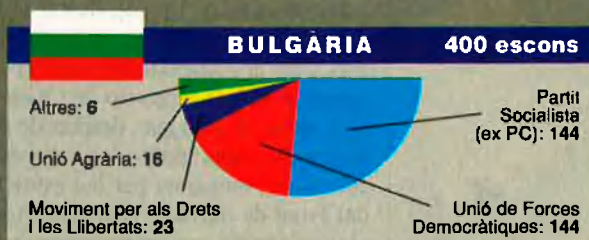
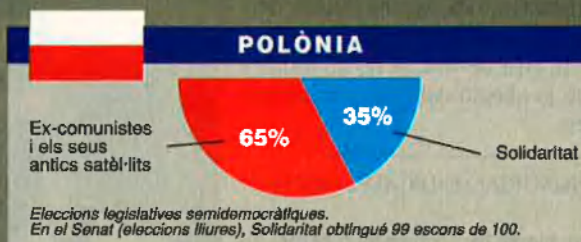
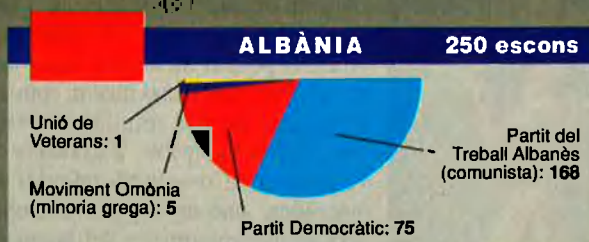
Lech Walesa ha estat el primer dirigent del postcomunisme que no ha pogut ama-

gar la frustració: "Això és pitjor del que em pensava", va dir en una conversa informal i confidencial. I als interlocutors, als receptors de la confiança, que eren dirigents de l'antic partit comunista —ara reconvertits en socialdemòcrates— els va faltar temps per escampar-ho. Des que va aconseguir el seu somni daurat d'arribar a la presidència de Polònia, Walesa ha hagut de fer tots els papers i n'ha rebut de totes bandes. El Parlament, controlat encara pels ex-comunistes i pels seus antics satèl·lits, va rebutjar la proposta presidencial de dissolució immediata i de convocatòria d'eleccions legislatives —les primeres legislatives lliures— i la qüestió va quedar aparcada fins a la tardor. Walesa ha perdut, doncs, la possibilitat de traduir immediatament com a escans parlamentaris els vots que va traure en les presidencials. I unes eleccions al novembre o al desembre no seran al mateix que el que haurien estat unes eleccions al maig, sobretot si es té en compte el que diuen els indicadors de l'opinió pública: per primera vegada el sindicat Solidaritat té més adversaris que no afiliats; els sindicats comunistes guanyen més terreny cada dia; l'Església catòlica ja no és la institució més popular i inqüestionable, tot i que ha aconseguit imposar les seves directrius, com la llei contra l'avortament. Els sondejos també parlen d'un fet inquietant que s'ha anat repetint al llarg de la història moderna de Polònia: després de la crisi del populisme ve la crisi de la democràcia i l'ascens del prestigi de l'exèrcit com a institució nacional.

A tot això s'afegeix un índex inquietant: la descomposició del moviment polític que es va formar al voltant de Solidaritat com a sindicat independent no s'ha concretat en la formació de partits polítics amb cara i ulls. Tot són "moviments" i "aliances" que acaben escindint-se per picabaralles personals.

L'Aliança del Centre dona suport a Walesa com a partit demòcrata-cristià, però

ELS PODERS DE L'EST

VICTOR NAVARRO

no tots els demòcrata-cristians i conservadors donen suport a l'Aliança i a Walesa. El mateix passa amb el sector laic: els primers que van donar suport a Tadeusz Mazowiecki, l'anomenat Moviment Cívic d'Acció Democràtic, se n'han desdit i l'ex-primer ministre només pot comptar amb els seus incondicionals aplegats en la Unió Democràtica.

Mentrestant la societat polonesa es veu sotmesa al tractament de xoc de crear l'economia de mercat que patrocina el ministre de Finances Balcerowicz: els Estats Units i França van gestionar "el perdó" de la meitat dels 47.000 milions de dòlars de deute extern que té Polònia a canvi que el govern de Walesa no sortís ni un metre del camí que exigeix el Fons Monetari Internacional: un pla de reajustament de tres anys en què la reconversió de les empreses tindrà com a preu centenars de milions de treballadors sense feina.

DIVISIONS A PRAGA

La línia econòmica que segueix el govern de Varsòvia no es diferent del tractament de xoc que s'experimenta a Praga. Hi ha la diferència, això sí, que a Txecoslovàquia els seus executors són, a més de

tecnòcrates, polítics ultraliberals que no s'amaguen de res ni fan concessions al populisme. Tot i que l'humanisme progressista de Vaclav Havel projecta de tant en tant ombres crítiques sobre la política de reconversions i privatitzacions, la veritat és que fins ara el president de Txecoslovàquia no ha desautoritzat el seu ministre d'Economia i alhora president del Fòrum Cívic Vaclav Klaus. Més aviat deixeble de Friedman que no de Galbraith, Vaclav Klaus va guanyar ja fa mesos la seva batalla ideològica, política i econòmica als anomenats gradualistes de Valter Komarek. Komarek i els seus homes, antics membres del sector més dissident i liberal del Partit Comunista, eren partidaris d'aplicar una transició pausada; construir el mercat i l'estat del benestar socialdemocrata al mateix temps. Havel els va donar el seu lloc en el Fòrum Cívic i en les llistes electorals. Però la socialdemocràcia no va obtenir els resultats que esperava en el repartiment del gran pastís del poder postcomunista. Per evitar divisions internes, Havel ha deixat que els ultraliberals de Klaus facin la seva política de transició, supervisada, també, pel Fons Monetari Internacional. Mentrestant ell, des de la presidència, intenta trobar un nou lloc per

a Txecoslovàquia dins Europa, lluny d'un simple paper de neutralitat. Intents fallits fins ara: l'OTAN ha promès a Praga "cooperació", però ni de lluny l'entrada en l'Aliança com a membre de ple dret, ni a curt ni a mig termini.

La Comunitat Europea també ha ofert a Havel "avantatges" comercials, però li ha recordat que la llista d'espera del mercat comú és molt llarga.

La posició de Havel d'estar per damunt del bé i del mal, dedicant-se a obrir nous camins exteriors a Txecoslovàquia, ha començat a esquarterar-se i no sols a causa de les promeses dilatòries ambigües dels europeus. El nom de Havel ha començat a ser pronunciat amb menyspreu i ressentiment a Eslovàquia, on els sentiments nacionalistes aplacats durant dècades han començat a manifestar-se amb molta força. Especialment després que, per iniciativa de Havel, el parlament eslovac va destituir el primer ministre Vladimir Meciar, un dels màxims col·laboradors del president durant la revolució que va derrocar el comunisme. Meciar juga amb bones cartes amb vista al futur: d'una banda capitalitza el descontentament per la desocupació i la misèria que provoca la reforma econòmica dels ultraliberals; de l'altra,

ha sabut reconduir tot el potencial nacionalista eslovac. Fa dos mesos Havel es va permetre parlar d'un possible referèndum sobre la independència d'Eslovàquia. Després de la crisi de Meciar no ha tornat a esmentar la qüestió del plebiscit: sap que el perdria.

HONGRIA: SINDICATS FORTS

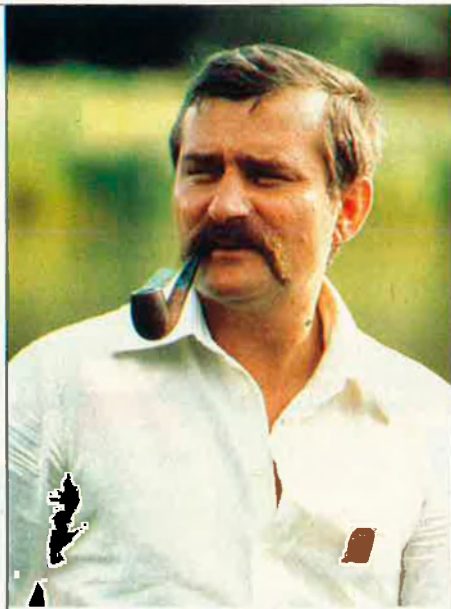
Els que també han començat a perdre algunes posicions són els partits de centre-dreta que administren la transició a Hongria.

Pocs esperaven que en les eleccions per un districte parlamentari que hi va haver fa unes setmanes guanyés l'escó el Partit Socialista —ex-comunista— i quedessin en minoria el governant Fòrum Democràtic i la poderosa Aliança dels Demòcrates Lliures. Aquests resultats s'entenen en el seu context socio-econòmic: Hongria ha viscut des de començament d'any la puja dels preus, una de les etapes més antipopulars de la reconversió econòmica. La conjuntura és aprofitada pels sindicats comunistes, que han convocat, amb èxit, vagues i manifestacions. A Hongria es dona una situació sindical semblant a la de Polònia: els sindicats històrics de la dictadura, reformats, comencen a perfilar-se com una gran força de pressió en perjudici dels sindicats democràtics independents, més o menys vinculats als partits del centre-dreta. Quatre milions d'afiliats tenen els sindicats comunistes contra uns 300.000 dels sindicats democràtics. La diferència és tan desproporcionada que els sindicalistes independents han demanat al parlament que intervingui; que els ajudi a recuperar el patrimoni sindical comunista per poder tenir més infraestructura i fer la competència en millors condicions. El fet, però, és que els treballadors, la majoria dels quals van votar el centre-dreta en les eleccions, es refien més dels seus antics "opressors" a l'hora de defensar el seu lloc de treball a les fàbriques.

A Hongria el canvi de règim es va fer pausadament, amb pactes, sense trencadisses, ni revolucions ni trets, i tot això s'ha començat a reflectir després d'un any i mig.

ROMANIA: L'HORA DE L'ENTESA

El país on sí que hi va haver trets i trencadisses, Romania, és al que més li costa engegar el redreçament, tant econòmic com polític. Finalment, al cap d'un any d'haver aconseguit la presidència de la

Walesa.

ARXIU

república i del govern amb resultats plebiscitaris, el Front de Salvació Nacional de Ion Iliescu i Petre Roman ha pogut començar a aplicar el seu programa de transició econòmica, també sota les exigències del Fons Monetari Internacional.

L'onada de malestar social i de vagues que provocarà la inevitable etapa de puja de preus que tot just acaba de començar, intentaran encaixar-la Iliescu i Roman amb el reforçament del seu govern, que, finalment, es pot dir que és un govern de coalició: la setmana passada, i després de moltes negatives, l'oposició de centre-dreta —el Partit Liberal de Campeanu i el

Petre Roman.

ARXIU

Camperol de Coposu— van accedir a corresponsabilitzar-se, a ocupar ministeris. Després de tantes humiliacions i agressions físiques per part dels militants del Front, l'oposició ha decidit donar aquest pas històric com a mal menor, com a resposta a un fet que resulta cada vegada més evident i palpable: a Romania no hi va haver una revolució popular i democràtica, sinó un cop d'estat impulsat pels sectors reformistes del desaparegut partit comunista. Un cop d'estat al qual, després, s'hi van afegir la burocràcia i fins i tot la *nomenklatura* menys compromesa amb la repressió de Ceausescu. Una mena de gent que, després de disset mesos, ha sabut mantenir i recuperar el seu poder, emparats per les estructures del Front de Salvació Nacional. Aquests sectors són els que encara frenen la política reformista de Iliescu i de Roman. I finalment el partit Liberal i el Camperol han entès que calia fer la coalició amb els ex-comunistes més sincers.

La coalició del Front amb el centre-dreta deixa definitivament el camí extraparlamentari i insurreccional a l'Aliança Cívica, el moviment de grups intel·lectuals i radicals que encara volen rescatar la revolució "segrestada", però sense cap programa polític i econòmic.

La treva de les accions insurreccionals sí que es compleix, en canvi, a Bulgària, on el carrer està més o menys tranquil després de la dimissió del govern socialista —ex-comunista— l'hivern passat a causa d'una vaga general i de la perspectiva de noves eleccions després de l'estiu. Els sondejos apunten com a vencedora l'oposició integrada en la Unió de Forces Democràtiques. Mentrestant el govern interí de l'independent Dimitar Popov no té prou base política i credibilitat per tirar endavant el programa de reforma econòmica cada vegada més encallat.

Però el gran descobriment que arriba de Bulgària és el que converteix una sospita en presumpta certesa: el KGB soviètic hi disposava no tan sols d'agents, sinó d'una autèntica base d'operacions, la més important de l'Europa de l'Est. I des d'aquella base d'operacions es va organitzar el complot per fer l'atemptat al papa Joan Pau II. Els documents que s'han descobert podrien arribar a provar que el govern búlgar hi estava implicat. Més difícil deu ser provar que l'ordre va venir de Moscou, del cap del KGB d'aleshores, Iuri Andròpov. I és que Andròpov va ser el padrí polític de Gorbatsxov.

Llibert Ferri